

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Müslüman Arnavutluk'un haftalık bülteni Muştı'nun yedinci sayısı ile 'merhaba' diyoruz.

Geçen hafta gündeme gelen ve bir süre tartışılan 'Türkiye'deki Etnik Toplulukların Dağılım Raporu'nda "Türkiye'deki Arnavut kökenli nüfus için, "ARNAVUTLAR: Türkiye'deki nüfusları 1 milyon 300 bini aşmış durumda; Arnavut nüfusunun yarından çoğu, Türkleşme süreci sonunda Arnavutluk'la hiçbir ilgisi kalmamış ve 500 bin Arnavut'da ise çok canlı bir şekilde 'Arnavut olma şuuru' vardır" ifadelerine yer verilmişti. Bu haber Kosova kökenlilerin yer aldığı bir elektronik posta grubunda yayımlanan ve bir tespit içermesi sebebiyle dikkate aldığımız aşağıdaki metni sizin de dikkatinize sunmamızı gerektirdi. Metin şöyle idi:

"Sayın,

Öneriniz hayli makul bir öneri... Katılmak isterdim, ancak Türkiye'de yaşayan Arnavut kökenli vatandaşlarımız (Balkanlarla çeşitli mail gruplarında da bariz bir şekilde gözlemlendiği gibi), Türkiye'deki etnik sorunların bir unsurunu teşkil etme noktasına hızla sürüklenmektedir. Elbette bu iddia bir genellemedir bütün bir etnik topluluğa bu genellemeyi yakıştırmamak gerekir. Ne var ki, Türkiye'deki Arnavutlar, sorun çözücü olmaktan uzak, sorun üretici konumdadır. O yüzden Türkiye'deki Arnavut topluluğundan bir şey beklememek gerekir diye düşünüyorum. Bu hususu paylaşmak istedim..."

Metinde yer alan düşünceye tam anlamıyla katılmasak da, Türkiye'de Arnavutlar adına yer alan / yer almak isteyen kimi çevrelerin "Arnavut olmak" ile "Arnavutçu olmak" arasındaki farkı gözden kaçırdıkları gerçeğini teslim etmek zorundayız.

Müslüman Arnavutluk, herhangi bir kavme salt kavmi özelliklerinden dolayı bir ayrıcalık tahsis etme anlayışına bugüne kadar prim vermediği gibi bundan sonra da prim vermeyecektir.

Müslüman Arnavutluk inanır ki, her insan tek başına bir değer ifade eder. İnsan kendi çabası ile değerini yükseltmedikçe kavmi ona bir değer katamaz. Müslüman Arnavutluk bu anlayışını; **"Bir kimseyi ameli geri bırakmışsa, nesebi, soyu onu kurtaramaz, yükseltmez, ilerletemez."** (İbn Mâce, Mukaddime 17, hadis no: 225) hadis-i şerifine dayandırmaktadır. Bu faslı merhum Mehmet Akif'in mısralarıyla bitiriyoruz:

"Arnavutluk" ne demek? Var mı şeraitte yeri?

Küfr olur başka değil kavmini sürmek ileri Arabın Türke; Lazın Çerkeze yahut Kürde Acemin Çinliye rüçhanı¹ mı varmış? Nerde Müslümanlıkta "anasır" mı olurmuş ne gezer Fikr-i kavmiyeti tel'in ediyor² peygamber...

"Balkanlar'da Amerikan Dış Politikası" isimli yazımız 'Bosna Örneği' ile bu hafta son buluyor. 'Ana Hatlarıyla Arnavut Edebiyatı Tarihi' başlıklı yazımız ise konuya ilişkin örneklemeleriyle devam ediyor. Yine mutat Çameria bölümünde sizleri bir tez çalışması bekliyor.

Bu hafta tanıtmaya çalıştığımız alim ise Esat Myftia (Müftiya). O da Arnavut halkının silinmeye çalışılan tarihinden bir sayfayı teşkil ediyor.

Gerek bülten çalışmamıza gerekse www.muslumanarnavutluk.com sayfasına yönelik müspet – menfi görüşlerinizi mustu@muslumanarnavutluk.com elektronik posta adresine gönderebilirsiniz.

Salam ile...

¹ Üstünlüğü

² Lanetliyor

ESAT MYFTIA

1911 yılında İşkodra'da doğan Esat Myftia sözünü amelden ayırmayan, insanlara karşı olan görevlerini yerine getiren biri olarak tanınır. İlkokulu ve temel dinî dersleri İşkodra'da okur. Medreseyi de doğduğu şehirde bitiren Myftia dinini yaşamak için mücadele veren bir kişi olarak hafızalarda yer almıştır.

1944 yılında bazı Müslüman entelektüeller tarafından kurulan 'Komitetin Bamirës Musliman' isimli bir hayır kurumunda yönetici olarak yer alan Myftia bu dernek vasıtasıyla medresenin inşa edilmesini de sağlamıştır. Geniş bir kültür sahibi olan, İslam'ı ve batı felsefesini iyi bilen, entelektüel, beş yabancı dili konuşabilen, vatanını seven ve zengin bir kütüphaneye sahip olan Esat Myftia çok genç yaşta hem imam hem de din öğretmeni olarak halka hizmet etmiştir³. O, işgal döneminde de sonrasında da kimseye boyun eğmemiş ve işbirliği yapmamıştır.

Alman orduları Arnavutluk'u işgal etmişti

Komünistlerin Arnavutluk'ta iktidara gelmesiyle birlikte her din adamı gibi Esat Myftia da 1945 yılında hapse atıldı. Ama İşkodra halkının gösterdiği tepkiler sebebiyle komünist rejim onu serbest bırakmak zorunda kaldı.. Myftia hapisten çıktığında çalışmış olduğu kurumu komünist rejimin tarafından yıkılmış olarak buldu⁴. Bu yıllarda Tiran Medresesinin üyelerinin birçoğu komünistler tarafından hapsedilmişlerdi. Onların eksikliği Myftia için yeni

zorlukların başlangıcı anlamına geliyordu. Zira birçok ilim adamının hapse tutulduğu bir dönemde onların açığını kapatmak, tedrise devamı sağlamak zor bir durumdu. Myftia az sayıdaki arkadaşı ile birlikte tüm bu güçlükleri göğüsleyerek Tiran Medresesinde eğitimin devamını sağlamaya çalışıyordu.

Yine bu dönemde Tiran Medresesinde komünist düşüncenin okutulması isteklerini de geri çevirmiş, kendisine yapılan müdürlük teklifini reddetmişti. Bu dönemde Esat Myftia'nın bütün gücünü dinî sorunlara verdiği görülmektedir⁵.

Komünist diktatörlüğe rağmen hayatta kalmayı başaran az sayıda alimden biri olarak Esat Myftia 1966 yılında Arnavutluk Diyanet İşleri (Arnavutluk Müslüman Toplumu) başkanı olarak tayin edildi. Ancak bir yıl geçmeden bu görevden alındı. Askerde olan oğlunun ölüm haberi, dindarlara yapılan saldırılar Myftia'yı yormuştu. Bu şartlar altında Myftia evindeki kütüphanesine kapanmayı ve o ana kadarki ilmi birikimini yazılı hale getirmeyi düşündü ve böyle de yaptı. Bulunduğu dönem ve coğrafya şartları birlikte değerlendirildiğinde Esat Myftia'nın zengin bir kütüphaneye sahip olduğu söylenebilir. Bu kütüphanede dinî, antik ve değerli eserlerin yanında, kimya ve astronomi gibi tecrübi bilimlere ait eserler de bulunuyordu.

Esat Myftia'nın bu durumu devlet kütüphanesine el koyup tüm kütüphaneyi kontrol altına alana kadar devam etti. Dine ait tüm kitapların toplanarak yakıldığı, evlerde dinî kitapların arandığı ateist cinnet döneminden birkaç yıl sonra, 1975 yılında, hayata veda eden Myftia, İşkodra halkının tüm engellemelere rağmen düzenlediği, ona yakışan bir merasim ile uğurlandı⁶.

³ Quku, Mentor, "klerik i devotshem dhe atdhetar i vendosur Hafiz Esat Myftia", "Drita Islame", nr 13, 1992.

⁴ A.g.e s. 97- 102.

⁵ Zekaj, Ramiz, "Zhvillimi i kultures islame te Shqiptaret gjate Shekullit XX", A.İ.İ.T.C. Yay, Tiran, 1997, s. 329.

⁶ Zekaj, a.g.e. s. 330-331.

KOMUNITETI MUSLIMAN SHQIPTAR

Korbutët Musliman të Medresës me robitë

Në Lidhje me besimet fetare

Enver Hoxha ka thënë: Feja ka luanter një rol negativ "Si bazina e çfarëve të këqija" Ky ishte postulari që udhëhoq Partinë Shtet ku u shkatërruan objektet e kultures fetare dhe persekutimi i klerikëve në përgjithësi

Klerikët Musliman gjatë regjimit komunist përjetuan ngjarje traditëse. Këta u bënë karbanat të ZOTIT, besnik deri në fund të jetës së tyre.

Përveç shkatërrimit të xhamirë, u mbyllën "MEDRESE" të cilat ushtrimin mësoes ku nëpërmjet KURANIT të Madhërsueshëm edukonin brezin e ri me frymën e vllasëritimit.

Pano për ta mëkëmbur atdheun tënd e mos e braktis, sepse historia do t'ju dënojë e nuk do t'ju lërë të qetë as në varnashu siç po bën me ata që e katandisën vendin tonë të dashur në këtë gjendje të mjeruar

Objektet Fetare

deri në vitin 1967
Xhami 1127
Medrese 17
Ekzistojnë sot
Xhami 630
Medrese 7

Teqetë Helvetiane

deri në vitin 1967
Teqe 35
Tyrbe 17
Ekzistojnë sot
Teqe 13
Tyrbe 11

I derguar Allahut ka thënë :
"...për haxhëtin e pranuar,
nuk ka shpërblim tjetër përveç xhenetit."

Persekutimi i Klerikëve Muslimanë nga regjimi ateisto - komunist

Hafiz Ali Korça me qetën e Dervitë

Hafiz Ali Korça, pedagog në Medrese

Hafiz Ismet Dibra, Drejtor i Medresës së Tiranës, burgosur 1946

Hafiz Ali Korça, Myftiu i Shkodrës, burgosur 1943

Hafiz Ibrahim Dalliu, pedagog në Medrese, burgosur 1946

Hafiz Sherif Lëngu, Kryetari i Komitetit Musliman 1943, burgosur 1946

Hafiz Sabri Koçi, Kryetari i Komitetit Musliman 1991, burgosur 1966

Hafiz Derguti, burgosur 1946

Hafiz Bakalli, burgosur 1946

Hafiz Myriza, burgosur 1946

Hafiz Muhamet Bekasbi, burgosur 1947

Hafiz M. Varoshi, vdehur në burg 1946

Vezhi Buharaja, poet
zotëruar i 10 gjahë ve të haaja,
burgosur 1947

Enver Beqiri, pedagog në Medrese

Shaban Demiri, pedagog në Medrese

Jonuz Balliqi, N'Drejtor në Medrese

Haki Sherafi, Drejtor i revistës "Zani i Natës"

Sheh Ali Pazarri, Kryetar i Shtetit Helvetian, burgosur 1944

Sheh Reis Umi Sinani, burgosur 1948

Sheh Qazim Rexha, burgosur 1948

Sheh Karbunara, pushkatar 1947

QSHRT

Komünistlerin zulmettiği alimlerden bir kısmı

**ANAHATLARIYLA ARNAVUT
EDEBİYATI TARİHİ
Mustafa BALCI
Necip KARAEVLİ
2. Bölüm**

**Halk Edebiyatı ya da Sözlü
Edebiyat**

Eldeki metinlere bakıldığında, Türk halk edebiyatında olduğu gibi Arnavut halk edebiyatının da temellerinin asırlar önce atılmış sözlü bir edebiyat olduğu anlaşılmaktadır. Hemen her toplumda olduğu gibi Arnavutlar arasında da farklı bireysel ve toplumsal hadiseler şiirlere konu olmuştur. En önemlisi doğum, düğün ve ölüm gibi insan hayatının en mühim duraklarında müşterek halk şuurunun, toplumun ortak duygularını terennüm ettiği görülmektedir. Doğum şarkıları (ninniler), evlilik şarkıları (düğün, nişan gibi merasimlerde söylenen şarkılar), ağıtlar, hasret ve gurbet şiirleri dışında, bizdeki güzellemeyle eşleşebilecek aşk şarkıları, koçaklamaya karşılık olabilecek yiğitlik, kahramanlık üstüne söylenen şarkılar, efsaneler, mitolojik ve destansı şarkılar (özel olarak 1. ve 2. Kosova Savaşı hakkında söylenen şarkılar) ve atasözleri asırlar boyunca dilden dile yayılarak süzölmüş ve incelmış metinler olarak bugünlere kadar ulaşmıştır.

Şarkılar ve halk dansları Arnavut kültürünün ipuçlarını veriyor.

Ayrıca çalışma hayatında söylenegeldiği için *iş şarkıları* şeklinde adlandırılan ve aşağıdaki gibi tasnif edilen özel alan şarkıları da mevcuttur:

Arıcılık-balcılık şarkıları, tarlada çalışmayı teşvik eden şarkılar, hayvancıları teşvik edenler, boronice meyvesinin toplamasında söylenen şarkılar, işçileri teşvik eden değişik şarkılar.

Aşağıda *motmot* şarkılarında da temas edileceği gibi Arnavutların ilk halk edebiyatı mahsullerinin putperest (pagan) dönemdeki dinî inançlarından gelen davranışlarının ifade edilmesiyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu metinlerin incelenmesi, Arnavutların tarih öncesi devirlerine ait bazı bilgilerin ipuçlarını ele vermesi açısından önemlidir.

Arnavutların pagan dönemine işaret eden bir çalışma. İlirya kraliçesi Teuta

Atasözleri

Arnavutçadaki atasözleri de diğer dillerde olduğu gibi anonim halk söyleyişinin en zengin ve çarpıcı ifadelerini yansıtır. Atasözleri milletlerin yaşamış oldukları tarihî hadiselerinden bazı izler taşır. Mesela, 1635'te yazılmış bir kitapta görülen ve daha eski bir tarihte söylenmiş olan şu atasözü; “*Ku shkel turku,nuk mbin bar*” (Türkün ezildiği yerde ot (yeşillik) bitmez) o devri yansıtan bir hususiyet taşımaktadır. Ayrıca bir başka toplumsal olay sayılan, bugün Arbereş diye adlandırılan İtalya Arnavutlarının göç ettiği devirlerde söylenen şu söz ; “*Liset*

bëjnë mëkata, degatë qajnë” (kavaklar günah işler, dalları ağlar) gayet manidârdır. Her iki söz de Arnavutların yaşadığı iki toplumsal hadisenin izlerini günümüze taşımaktadır. Türk atasözleri ile Arnavut atasözleri arasındaki benzerliklerden hareketle, zaman içerisinde iki dilden tercüme yoluyla birbirine geçişlerin olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca atasözü olmasa da sigara ve kahve ilişkisini ifade eden “*Kafe pa duhan si Turke pa iman*” (Sigarasız kahve imansız Türk (Müslüman) gibidir” sözünü burada analım.

Mizah

Arnavut halk edebiyatı verilerinde mizah unsuruna rastlamak mümkündür. Bunun sebepleri arasında illâ ki halk zekâsının müşterekliği başta gelir, ancak ‘muhitin insan fıtratı üzerinde tesiri vardır’ anlayışından hareketle çok ağır geleneksel kurallarının, Enver Hoca rejiminin bile yok edemediği kan davalarının, sert dağ yasalarının hüküm sürdüğü zamanlarda bile mizah kendini göstermiştir. Mizahın evrensel dili Arnavutçada da taşlamalarda bir şahsı veya bir hareketi eleştirirken kendini gösterir ya da sevgilisine hitap ederken tariz yollu ifadelerde mizaha başvurur:

Mori e mira floket e ngata / Shkurtoi pak sat’ doket qafa
(*Mori uzun saçlı güzel/ biraz kısalt, tâ ki ensen görünsün*)

bir başka misal:

A çua Rushja ne saba
Ey Rusya sabah kalktın mı?

kapi siten me bismilla
Bismillah de, eleği al.

Bismillahi mori site
Bismillah dedim, aldım eleği

me dure t’bardha ta kam ngjite
Tertemiz elimle koydum.

Efsaneler

Efsaneler; destanlar, masallar, halk hikayeleri, fabıllar ve kıssalar halk edebiyatında karşılaşılan diğer metinlerdir. Meselâ, guguk kuşunun hoş hikâyesini kısaca dinleyelim: Önceleri fakir bir kız çocuğu imiş. Erkek kardeşi ona kuku veya kuko diye seslenirmiş. Bir gün erkek kardeş evden gurbete gitmiş ve bir daha dönmemiş. Kız kardeş de derdinden kendini kaybetmiş ve Allah kendini kuş yapması için dua etmiş. Ta ki kardeşini arayıp bulsun. Allah duasını kabul etmiş ve ormandan ormana uçarak kardeşini ararmış ve yorulduğunda da şu dörtlüğü kendi kendine biraz da içini çekerek terennüm edermiş.

Qyqe qyqe mana qyqe
guguk, guguk kuzum guguk

Ç’e bere zone tet vella
kardeşini bulmak için ne yaptın

qe there posi ka
eğer varsa seni keser

gjakne ia pine
kanını içer

mishne ia prene me thike?
etini bıçakla keser

Berat Kalesinin karşısında iki farklı dağ kütlelerinin birinde zirveden aşağıya doğru çok derin yarıklar görülürken diğerinde de düzlük kısımlarının fazla olmasından dolayı bazı yerlerindeki çukurlar belirgin olarak göze çarpmaktadır. Bu iki coğrafi görünüm, bir efsanede şöyle yorumlanır: Güzel bir kız olan Berat Kalesine aşık olan iki kardeşin birbirlerini kılıç (yukarıdan aşağı görülen su yarıkları) ve mancınıkla (derin çukurlar) yaralayıp öldürmüşlerdir.

Berat

Motmot Şarkıları

Arnavut halkbilimi ile uğraşan araştırmacıların, ilk tespitleri, Arnavutların eskiden beri hayvancılık ve tarım ile meşgul olduklarıdır⁷. Bu şarkılar diğer bütün çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşan milletlerin söyledikleri yıllık şarkılar gibi çok eskidir. Bunlar, Türkiye’de bağbozumu şenliklerine benzer yıllık ürün kaldırma eğlenceleridir; kökleri insanların çiftçilik ve hayvancılık yapmağa başladıkları zamanlara kadar uzandığı söylenebilir.

Kosova Arnavutları

Asırların geçmesiyle halkın kabul ettiği değer yargılarına bağlı olarak bu şarkıların şekil ve muhtevaları değişmiştir. Zamanla bu şarkılar ve putperestlik döneminden gelen birçok adet ve bunlara bağlı özellikler kaybolur. Günümüze kadar ulaşan Arnavut halk şarkılarının kaldığı devirlerden izler taşıdığı, putperest

geleneğin veya adetlerin anlamlarının tamamen kaybolmuş olmalarına rağmen yaşadığı, zaman içinde toplumun yaşadığı değişimlere koşut olarak şarkıların da mühim değişimler geçirdikleri anlaşılmaktadır. Ancak eski devirlerden taşınan izlerin tesbit edilebildiği şarkılarda o devirlerde yaşayan Arnavutların toplumsal yaşayışlarına ve dinî inanışlarına dair bazı unsurları sözlerinde, ezgilerinde veya oyunlarında barındırdığı görülmektedir.

Farklı bölgelerin benzer ‘gelin – damat’ oyunu

İşte bu motmot şarkıları; sözlü putperest ayinlerin kutlaması ile ilgili Arnavutlar arasında var olduğuna inanılan doğaüstü güçlerin, ve halkın bu güçlerle ilişkilerinin toplumsal hayattaki tesirlerini yansıtmaktadır.

Ama daha sonraları tek ilâhlı din akidesinin kabul edilmesiyle, bu putperestlikten kalma ayinlerin bir göstergesi niteliğindeki şarkılara şiddetle karşı çıkılmıştır.

Motmot şarkıları ve ayinleri Hristiyanlık ve İslâm’ın kabulüyle eski şekillerini koruyamayarak, yeni dinlerin kurallarına göre değişikliklere uğrayarak tanınamayacak şekillere bürünmüşlerdir. Ama yine de bugünkü kutlamaların merkezlerinde eski putperestlikten kalma bazı özellikler bulunmaktadır. Bu eski inanişaya göre; tabiatla ve gezegenlerde kuvvet olduğunu düşünüp daima onların karşısında kendi zayıflıklarını hissetmişler. Bu putperest inaniştan arta kalan kayıtlara geçmiş motmot şarkıları şunlardır:

⁷ Şevket Pllana, *Studime Fushë në Të Folklorit*, Piriştine, 2004.

Këngët e buzmit (buzm şarkıları), *të borës së parë* (ilk kar), *të ditës së verës* (yaz günleri), *të dallendyshe së parë* (ilk kırlangıç) vs.

Kartal figürlerinin yer aldığı bir dans

Aslında Arnavut halkı arasındaki şarkılar bunlardan ibaret değildir, fakat kaynaklara daha çok İslâmî devir unsurlarını kaydetmek ve bunları araştırmak gibi bir gayret şimdilik gözükmüyor. Mümkün olsaydı da İslâmî dönem hiç yaşanmamış olsaydı gibi bir düşüncenin varlığı ortaya konan bazı tavırlardan anlaşılıyor. Ancak İslâm öncesi dönem araştırmalara konu olabilir şeklinde adı konulmamış bilimsel(!) bir kural kendini hissettirmektedir. Bilhassa Bektaşîlikte bizdeki Alevîlik gibi efsanevî şahsiyetler üretme veya var olan tarihî şahsiyetler etrafında efsaneleştirme veya kelâm-ı münasibi ile söylersek menkıbevîleştirme temayülü çok fazladır. Tiran’da bir kere katıldığımız “nevruz” şenlikleri bu tür durumlara başlı başına bir örnektir. Arnavutluk Bektaşîlerine göre nevruz Hz. Ali’nin doğum günüdür ve o gün Bektaşîlerin bayramıdır; resmî tatildir. Bu kutlamalar sırasında Dede eşliğinde çocukların seslendirdiği bir Bektaşî şarkısında söylenen:

“Mir se vin, mir se vin sultan-ı nevruz
(=Hoşgeldin, hoşgeldin sultan-ı nevruz)
Merhaba merhaba sultan-ı nevruz”
şeklinde bir nakarat zihnimizde yer etmiş.

Bektaşîlerin birtakım çalgılar eşliğinde ürettiği bu metinler halk edebiyatının çok

zengin hayal, ifade ve söz sanatlarını ihtiva ediyor olabilirler.

Bunun dışında tekkelerde ve türbelerde yatan kişiler etrafında geliştirilen çok zengin bir menkıbevî anlatılar manzumesi halk arasında varlığını sürdürmektedir. Bunlar arasından ikisini kısaca burada zikretmeyi uygun buluyoruz.

İlki, güney Arnavutluk’ta yaklaşık 2000 metre yüksekliğindeki Tomor Dağı’nda bir türbede yattığına inanılan Ali Abbas ile ilgili. İnanişâ göre Ali Abbas, Hz. Ali’nin çok yakın akrabasıdır ve Kerbelâ vak’ası sırasında Tomor Dağı’na gelerek kırbasına su doldurur ve Kerbelâ’da susuzluk çeken Hz. Hüseyin ve arkadaşlarına götürür. Sonra da buraya gelir, vefat eder. Şimdi her sene ağustos ayında dünyanın her yerinden Bektaşîler oraya gelir, kurban niyetiyle kuzu keserler, sonra da çevirip yerler.

İkinci menkıbe, Sarı Saltık’la ilgili, Akçahisar’da (bugünkü Kruja [Kruya] şehri) Sarı Saltık türbesi vardır, bu zat şehir halkını rahatsız eden, ekinlerini ve hayvanlarını yiyen bir ejderhayı öldürerek halkı büyük bir belâdan kurtarır. Sonra halk bu kişiye layık olduğu hürmeti göstermez, hazret de kızar ve bir adımda mezkûr Tomor Dağı’ndaki Ali Abbas Türbesine gelir, soluklanır ve ikinci adımda Korfu adasına giderek orada ölür. Sarı Saltık’ın bu iki adımlık yolu kuş uçuşu 500 km tutar.

Kruja

Bu tür halkiyat unsurları pek inceleme konusu yapılmamaktadır. Daha çok Osmanlı dönemi atlanmakta ve asıl Arnavut kültürü budur diyerek putperest dönem bilimsel inceleme alanı seçilmektedir. (Devam edecek)

ÇAMERIA GÜNLERİ YAKLAŞIYOR

27 Haziran Çameria Soykırım Günü

Aşağıdaki metin Gürkan AKYOL'un "Balkan Politikasında Arnavutluk" isimli kabul edilmiş tez çalışmasından alınmıştır. Bu tez "Tez Merkezi"nin 207333 numarasında kayıtlıdır. Dipnotlar yazıya alınmamıştır. Dileyenler tezin tamamını YÖK Tez Merkezinin internet sitesinden temin edebilirler.

ARNAVUTLUK-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

A. Genel

Arnavutluk ve Yunanistan 1912 yılından itibaren değişik sorunlar ile karşı karşıya kalmışlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında birbirlerine karşı savaşan iki ülke ateşkes antlaşması imzalanmaması nedeniyle aralarındaki savaş durumunu daha sonra da kâğıt üzerinde devam ettirmişlerdir. Soğuk Savaş Dönemi boyunca iki ülke arasında sözde savaş sürmüş ve ancak 1987 yılında bu duruma son verilmiştir.

Arnavutluk'taki sosyalist düzenin sona ermesinin ardından Arnavutluk Yunanistan ilişkileri ilk yıllarda sorunlu, sonraki dönemlerde ise yakın olmuştur. İki ülke arasındaki ilişkileri etkileyen en önemli etken azınlıklar ve göçmenler olmuştur. Arnavutluk'un güneyinde Yunan azınlık yaşamaktadır.

Yunanistan'da ise 1990'lı yıllarda yaşanan ekonomik buhran sebebiyle Arnavutluk'tan ayrılarak bu ülkeye yerleşmiş Arnavut göçmenler bulunmaktadır.

B. Kuzey Epir Sorunu

Kuzey Epir, Arnavutluk'un güneyi ve bir bölümü bugün Yunanistan'ın içinde, merkezi Yanya şehri olan Çameria bölgesidir. Arnavutların iki boyu olan güneyli Toskların yaşadığı bölgedir ve Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin temel göstergelerinden biridir.

Arnavutluk'un dış politikasında en önemli yeri Yunanistan almaktadır. İki ülke arasındaki iyi olmayan ilişkiler Arnavutluk'un bağımsızlığını kazanmasından sonra oluşan sınır anlaşmazlıkları ve iki ülkede yaşayan azınlıklar nedeniyle meydana gelmiştir. Azınlıklar konusunda Balkanların en şanslı ülkesi olan Arnavutluk'ta yaşayan en önemli azınlık ülkenin güneyinde yaşayan Yunan kökenlilerdir. 60 bin civarında Yunan asıllı topluluk Arnavutluk topraklarında Epir bölgesinde yaşamaktadır. Yunanistan, Güney Epir olarak bir yer bulunmadığını, buranın Kuzey Epir olduğunu savunmaktadır. Arnavutluk da, Güney Epir'in günümüzde varlığını sürdürdüğünü, buna karşın Kuzey Epir'in mevcut olmadığını iddia etmektedir. İddialarını arttıran Yunanistan Arnavutluk'un güneyindeki sahillerin ve bağlık arazinin tarihi açıdan kendine ait olduğunu iddia etmekte ve bu tutumunu her zeminde savunmaktadır.

1913 yılında yapılan Londra Konferansı sırasında Ortodoks Arnavutların kendi vatandaşları olduğunu iddia eden Yunanistan'ın isteklerinin destek görmemesi sonucu Yunanca konuşan yaklaşık 35 bin kişinin yaşadığı Gjirokastra (Cirokastra) ve Korçe bölgesi bağımsızlığını yeni elde eden Arnavutluk'a verilmiştir. Buna karşılık Arnavutça konuşulan Tsamerya bölgesi de Yunanistan'a verilmiştir.

Konferans sonuçları, Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki sınır anlaşmazlıklarının başlamasına da yol açmıştır. Epir bölgesi ikiye bölünmüş ve iki bölge tarafından da kontrol altına alınacak bir yapıya kavuşmuştur. İstediklerini tam olarak elde edemeyen Yunanistan, kararlara karşı çıksa da Floransa'da 17 Aralık 1913 tarihinde imzalanan protokol gereği Arnavutluk Yunanistan sınırını kabul etmek zorunda kalmıştır.

TERRITORIAL MODIFICATIONS

IN THE BALKANS

1. CONFERENCE OF LONDON

2. TREATY OF BUKAREST

Londra Konferansı kararları ve Floransa Protokolündeki Arnavutluk Yunanistan sınırı konusundaki taahhütlerine uymayan Yunanistan kendi bölgesindeki Arnavutları

göçe mecbur etmek için yağma, yıkma ve katliam tertiplerine girişmiştir.

1918 yılının sonlarında ise Paris Barış Konseyine başvurmuş ve Kuzey Epir'i de istemiştir. Bu istek Paris Barış

Konferansı'nda yine uygun görülmemiş ve 2'nci Dünya Savaşının başladığı tarihe kadar statüko korunmuştur.

1939 yılında Arnavutluk'u işgal eden İtalya, Ekim 1940'da Yunanistan'a da saldırmıştır. İtalya'nın kendi topraklarını ele geçirmesine izin vermeyen Yunanistan Gjirokskaster ve Korçe'yi de işgal etmiştir. Böylece 1913 tarihindeki isteklerini yerine getirmiştir. 1944 yılına kadar Yunanistan kontrolü altında kalan Epir bölgesi Kasım 1944'de Almanların eline geçmiştir. Yunan direniş hareketi ile işbirliği içinde kurulan Arnavutluk komünist direnişçileri Almanları bölgeden çıkarmıştır.

Almanların bölgeden çıkarılması ile Tsamerya bölgesinde yaşayan 25 bin kadar Tsmeryalı Arnavut, Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesi ile zorla Arnavutluk'a sürülmüştür. Arnavutluk'ta kurulan yeni rejim Yunan iç savaşı sırasında Yunanistan komünist ordusuna cephe gerisinde bir üss vererek bu duruma karşılık vermiştir. Yunanistan ise gerginliği tırmandırarak Kuzey Epir sorununu gündeme getirmiştir. Arnavutluk'un uluslar arası kuruluşlara da girmesini engellemeye çalışan Yunan Hükümeti, Yunan iç savaşının sonlarında sıcak takip hakkını öne sürerek 1945 yılında Arnavutluk topraklarına girmiştir. Bu durum iki ülke arasındaki sorunların uzun yıllar sürmesine yol açmıştır.

21 Ağustos 1946 yılında Paris'te toplanan Barış Konferansında Yunanistan Kuzey Epir üzerindeki isteklerini tekrar gündeme getirmiştir. Bu durumu Arnavut önderi Enver Hoca sert bir dille cevaplamıştır: "Arnavutlar Paris Barış Konferansına hesap vermek için değil, Arnavutluk'a zarar veren düşmanlardan hesap sormak için delegasyon göndermiştir." Yunanistan bu olaydan sonra uluslar arası alanda Arnavutluk'un karşısına çıkan ve Arnavutluk'u sıkıştıran bir ülke konumuna girmiştir.

Yunanistan 3 Aralık 1946 tarihinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine verdiği memorandum ile, ülkenin kuzeyinde devam eden çete savaşlarının Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk

tarafından desteklendiğini bildirmiştir. Bu durum ile Kuzey Epir sorunu dünya siyasetine taşınmıştır.

1965 yılında Yunan Kralı Konstantin'in, Arnavutluk sınırında üzerinde "Yunan sınırı burada bitmez: Kuzey Epir" yazılı bir anıtın açılışını yapmasıyla, Kuzey Epir sorunu uzun vadeli bir proje olarak Yunan dış politikasına girmiştir.

İddialarından vazgeçmeyen Yunanistan, Arnavutluk'un güneyinde yaşayan vatandaşlarının varlığını dünya kamuoyuna bildirmek amacıyla 1984 yılında Uluslararası Af Örgütü'nün Arnavutluk'ta inceleme yapmasını sağlamıştır. Gerekli incelemeleri yapan Uluslararası Af Örgütü Arnavutluk'ta yaşayan Yunan azınlığın güvenlikten yoksun bir şekilde yaşamakta olduğunu ileri süren bir rapor açıklamıştır.

Yunan Hükümetinin teşvikleri ile 1985 yılında 1.265 olan Arnavutluk'taki yakınlarını ziyaret eden Yunanlı sayısı 1987 yılı sonunda 6 binin üzerine çıkmıştır. Aynı şekilde Yunanistan'ı ziyaret eden Arnavut sayısı da 1985 yılında 301 iken 1987 yılında 500'ün üzerine çıkmıştır. Bu durumdan faydalanmayı düşünen Yunanistan, 1985-1987 yılları arasında Kuzey Epir sorununu gündeme getirmekten kaçınmıştır.

1987 yılına kadar gergin olarak devam eden iki ülkenin ilişkileri 17 Nisan 1987 tarihinde Dışişleri Bakanlarının yaptığı görüşmeler ve sonunda imzalanan anlaşma ile yumuşama sürecine girmiştir. İoanna kasabasında yapılan anlaşma ile, iki ülke arasındaki ticaretin ve deniz, hava ulaşımının iyileştirilmesi kararlaştırılmıştır. Yunanistan böylece Arnavutluk'ta var olduğunu iddia ettiği

400 bin dolaylarındaki Yunan azınlık ile daha kolay ilişki kurmayı hedefliyordu.

1985-1987 yılları arasında Arnavutluk'u ziyaret eden Yunanistan vatandaşlarında meydana gelen büyük artış ticari işbirliği ile desteklendiği takdirde Yunanistan'ın tarihi misyonlarından birini gerçekleştirebilmesi sağlanabilecekti.

Yumuşama süreci Yunanistan'ın kendi çıkarları doğrultusunda başlamıştır. Yunanistan yeni politikasını ise Arnavutluk'ta yaşayan Yunan azınlığa bazı hakların tanınması yönünde belirlemiştir. Şubat 1988'de Belgrad'da yine bir araya gelen iki ülkenin dışişleri bakanları ilişkilerin daha da geliştiğini açıklamışlardır. Görüşmeler sonucu Arnavutluk ülkesinde yaşayan Yunan azınlık için bazı teminatlar vermiş, Yunanistan ise Kuzey Epir diye adlandırılan Arnavutluk'un güney kesimindeki iddialarından vazgeçtiğini resmî olarak açıklamıştır.

1987 yılında düzenlenen iki ülke arasındaki ilişkiler 1990 yılında tekrar bozulmuştur. Arnavutluk Yunanistan'da iktidara gelen Miççotakis'in başında bulunduğu yeni hükümetin Kuzey Epir iddialarına sahip olduğu şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. 1990 yılı Ağustos ayında İonya'da yapılan bir konferans sırasında Yunanistan Başbakan Yardımcısının sınırları yeniden çizilmesi gerektiği ve Yunan Hükümetinin savaş halini kaldırmadığını içeren, Arnavutluk'a karşı iyi komşuluk politikasını izleyen Papandreu Hükümetini eleştiren sert açıklaması ile Yunanistan-Arnavutluk ilişkilerini sadece Kuzey Epir sorununa endekslediklerini ortaya çıkarmıştır. Tekrar gündeme gelen Kuzey Epir sorunu önümüzdeki yıllarda da Yunanistan ile Arnavutluk arasındaki ilişkilerin düzeyini belirleyen tek konu olacaktır.

Yunanistan ülkesindeki Arnavutların azınlık olduğunu reddetmekte ve Arnavutları "Arvanites (Arnavutça konuşan Yunanlılar)" olarak tanımlamaktadır. Kendi ülkesindeki azınlıkların eğitim, dinî ve kültürel ihtiyaçlarını göremeyerek temel vatandaşlık haklarından dahi yoksun bırakan bir siyaset yürüten Yunanistan, komşularında -özellikle Arnavutluk'ta-Helen asıllı olduğunu iddia ettiği yeni azınlık grupları yaratmayı düşünmektedir. Bu düşünce Arnavutluk'ta % 2 oranındaki

Yunan azınlığa, aslında Yunanlı oldukları iddiasıyla % 10 oranındaki Ortodoks Arnavutları ekleme ile belirginleşmektedir. Slav-Ortodoks temeli üzerine bir mihver oluşturarak yayılmacılık düşüncesinde olan Yunanistan için Epir bölgesi de bu açıdan önemlidir.

Kuzey Epir sorunu ile bir olarak değerlendirilebileceğimiz ve Yunanistan'ın yayılmacı politikasını ortaya çıkaran diğer bir konuda turist maskesi altında ve sahte isimli pasaportlarla Arnavutluk'a giren misyonerlerin faaliyetleridir.

Yunanistan misyonerlik faaliyetleri ile Kuzey Epir'e sahip olmak için altyapı oluşturma faaliyeti içerisine girmiştir. Misyonerler girebildikleri Arnavut evlerinde dünya politikası, bu politikada Ortodoks Yunanlıların önemi ve yeri, Ortodoksların Katolik ve Müslümanlara oranla üstün oldukları konularını işlemişlerdir.

Ortodoksların faaliyetleri ile Müslüman Arnavutlar iş bulma vaadi ile kandırılmış ve isimlerini Yunan isimleri, dinlerini Ortodoks olarak değiştirmeleri istenmiştir. Bu faaliyet özellikle 1993 yılı sonrası Arnavutluk'a sızan Yunan istihbarat ajanları tarafından yürütülmüştür.

Kuzey Epir'in Yunan politikacıları tarafından siyasi bir rant olarak kullanılmaya devam edilmesi ile bu sorun iki ülke arasında kanayan yara olmaya devam edecektir.

Yanya

**BALKANLARDA AMERİKAN DIŞ
POLİTİKASI**
Komünizmin düşüşünden bu güne

**5. Bölüm
BOSNA ÖRNEĞİ**

Halil İbrahimi

1980'lerin sonları ve 1990'ların başları Komünist bloğun ve Soğuk Savaş günlerinden bu yana var olan iki kutuplu dünyanın çöküşüne şahitlik etti. Aynı zamanda, eski komünist ülkelerde birçok yeni değişiklik oldu ki bunların büyük kısmı Amerikan Dış Politikalarının bu ülkelere karşı olan tutumlarının değişmesinden kaynaklanmaktaydı. Örneğin, Amerika'nın uluslar arası arenadaki tutumları. Amerikanın ilgisinin odak noktalarından birisi Eski Yugoslavya bölgesinde yoğunlaşıyordu. Onun yıkılışından evvel Yugoslavya altı cumhuriyet ve iki özerk bölgeden oluşuyordu. Komünizm dönemi boyunca hiç kimse Yugoslavya'nın daha sonra yaşandığı şekliyle yıkılabileceğini hayal edemezdi. Ancak George Kennan Tito döneminin sona ermesiyle Yugoslavya'da ne olacağının kokusunu alabiliyordu. 1989'da Amerikanın son Yugoslavya elçisine yazılan bir mektupta o şöyle diyordu: "Bugün, Soğuk Savaş'ın bitimiyle insanlar 'Yugoslavya hiçbir tehlike içinde değildir' diye düşünüyor. Buna rağmen bence onlar yanılıyorlar. Balkanların tümünde yanlış bir istikrarsızlık hattı geliyor. Bence Yugoslavya'daki olaylar şiddete dönüşecek ve bir kaç yıl içinde Batı Ülkelerini ve özellikle Birleşik Devletleri onların en büyük dış politika sorunlarının birisiyle yüzleştirecek"⁸.

Yugoslavya

Ve 1991 Haziranında çatışmalar başladı. Çatışmalar evvela, bağımsızlıklarını ilan eden ancak onları şiddet yoluyla federal birliğe döndürmek isteyen Yugoslav ordusunun saldırısıyla karşılaşan Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinden Slovenya ve Hırvatistan ile başladı. 1992 Nisanında Bosna Hersek de bağımsızlığını ilan etti. O zamanlar Bosna nüfusunun % 44'ünü Müslümanlar, % 31'ini Sırlar ve % 7'sini Hırvatlar oluşturuyordu. Bosna devletinin uluslar arası tanınabilirliğinden evvel Eski Yugoslav ordusu bölgenin % 70'ini istila eden Sırlar tarafından kontrol ediliyordu. Bu istilaya Müslümanlara karşı yapılan savaş suçları ve etnik temizlik eşlik ediyordu.

Amerika Birleşik Devletleri Devlet Sekreteri James Baker 1991'de Amerika'nın Yugoslavya'nın bütünlüğüne yönelik desteğini deklare etmişti. Buna rağmen, Sovyetler Birliğinin yıkılması ve Amerikanın Orta Doğu'ya olan ilgisi sebebiyle Bush hükümeti Balkanlarda olanların Batı Avrupalılara getirdiği yükü fazlaca ihmal etti. Makedonya ve Slovenya Yugoslavya'dan büyük bir kaza yaşanmaksızın ayrılmaya bir örnek iken Hırvatistan'ın ayrılışı şiddetliydi. Ve burada Batı, savaşlar ve katliamların önünde Bosna'nın tüm Müslümanlarını ihmal ederken, Sırlara karşı Katolik milletini destekledi.

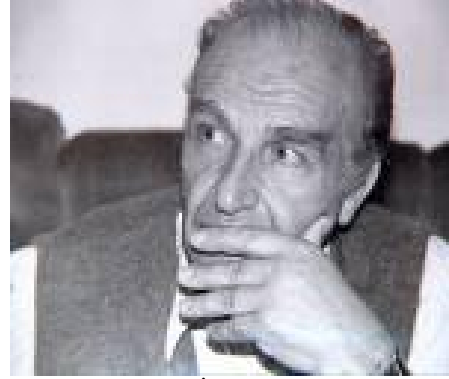
⁸ Warren Zimmerman, Origins of a Catastrophe, (Times Books, 1996), p 51

Bosna'ya yönelik ihmal politikaları Başkan Bush hükümeti boyunca sürdü. Bununla birlikte Amerikan sistemindeki farklı gruplarda Amerikan savsaklamasının rahatsızlığı gösterildi. Sırp canavarlığına bir son vermek için Bosna'ya doğrudan müdahale sorgulanıyordu.

Devlet Bakanlığı için çalışan Warren Zimmerman, Amerika'nın üç sebeple Bosna'ya askeri müdahalede bulunmak zorunda olduğuna inanıyordu. İlk sebep Bosna çatışmasının Amerika'nın bölgedeki Yunanistan, Türkiye, İtalya, Makedonya ve Arnavutluk gibi müttefiklerini yatıştırma etkisini hissetmesiydi. Ve bu çatışma daha sonra onun batılı müttefiklerine de bulaşabilirdi. İkinci sebep küresel zorunluluktuk; Bosna çatışması çözümünde Amerikan eksikliği Amerika için dünyadaki diğer çatışmalar açısından kötü bir teamül yaratacaktı. Ve üçüncü sebep ahlakiydi; dünya ve Amerika Birleşik Devletleri Bosnalı sivillere karşı yapılan soykırıma karşı bir tepki vermek zorundaydı. En azından onlar Bosnalı Müslümanların kendilerini savunmalarını engellememeliydiler. Bölgedeki silah ambargosu Sırp ve Hırvat ordularının kendilerini teçhiz etmeleri ve silah sağlamanın alternatif yollarını çok önceden bulmaları sebebiyle etkisini sadece Müslümanlar üzerinde gösteriyordu⁹.

Birleşmiş Milletler'in emrettiği askeri ambargo büyük oranda Amerika Birleşik Devletlerinin askerî gücüyle yerine getiriliyordu. Savaşın ilk yılının tümü boyunca Bosnalı Müslümanların temsilcileri Amerikanın sözlü sempatisini kazandılar ama görünen bir hareket yoktu. Sırp askeri makinesi Bosna Hersek'in Müslümanlar tarafından iskan edilen bütün bölgelerinde etnik temizlik operasyonlarına devam ettiler. Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerindeki politika yapıcı

çevreler savaşın tümü boyunca çatışmanın hiçbir dinî gerekçeyle ilişkili olmadığını propaganda etmişlerse de, onun derinlerde dinî nefretin dışa vurması ve ağırlıklı olarak Bosna'nın Müslüman halkına yöneltilmiş olduğu apaçık idi. Bosna Hersek'in yasal seçilmiş başkanı Aliya İzzetbegović bunun farkına vardı ve o yıllarda bir Amerika ziyaretinden sonra şunu deklare etti: "Bir an için Bosna'da Müslümanlar yerine Kuzeyli Protestanların yaşadığını kabul ettiğinizde şu an olan her şeyin aynen olup olmayacağını hayal edin. İskandinav ülkelerinin kamuoyu hükümetlerine bize ordu veya gönüllü asker göndermeleri için kesinlikle baskı yapacaktı. Belki Minnesota ve Wisconsin senatörleri Bir Amerikan müdahalesi için lobi faaliyeti yürütecekti. Bizim meselemiz şu ki; Biz Bosnalı Slav Müslümanlarız. Dünyada hiçbir akrabamız yok. Öyle ki, stratejik ve askeri hesaplar dışında hiç kimsenin bize yardım etmekle ilgisi yok."¹⁰

Aliya İzzetbegović

Savaş mezalimi devam ederken Amerikan dış politikasının soğuk savaş sonrası anlaşmaları Bosna ve Eski Yugoslavya meselesinin çözümünün en önemli engellerinden birisiydi. Bosna Meselesi Amerikanın içinde ve uluslararası arenada NATO'yu çatışmalarla doğrudan

⁹ Zimmermann, Warren. *Origins of a Catastrophe: Yugoslavia and Its Destroyers*. New York: Times Books, 1999., p. 217-8

¹⁰ As quoted by Shlomo Avineri in "Self-Determination and Realpolitik", *Dissent Magazine*, Summer 2005

ilişkilendirmeye götüren birçok tartışmaya yol açtı. Balkanlardaki milli ve dini çatışmalar çok derin köklere sahip olsa da bu tarihi sebepler Osmanlılar, Habsburglar ve sonra Tito¹¹ gibi yabancı güçlerce kontrol edildi. Bu sebepler bazı Amerikan politika yapımcıları tarafından Amerikanın Eski Yugoslavya ve özellikle Bosna çatışmasından uzak duruşunu haklı göstermek için kullanılıyordu. 1993’de Devlet Bakanı olan Lawrence Eagleburger bu mantığı bölgedeki yüzlerce yıllık nefret argümanıya savundu.

Enver Hoca ve Tito

Siyaset bilimcilere göre Hoca iflah olmaz bir Müslüman düşmaniyken Tito ‘Güçlü Yugoslavya için zayıf Sırbistan’ stratejisi izliyordu

Clinton Amerika’da iktidara geldiğinde Bosna’daki savaş başlangıcındakine göre çok daha karışık/çözümü güç bir hale gelmişti. Clinton hükümetinin liberal tavrı ve bu dönemde çatışmaların kızışması Bosna probleminin çözülmesi ve çatışmaya bir son verilmesi için bazı fırsatlar yaratmıştı. Yine, Amerika içindeki, Sırbistan tarafından çatışmalarda desteklenen Bosnalı Sırpların işlediği suçlara karşı baskılar ihmal edilemez bir faktördü.

Bunun için, iktidara geldikten sonra Clinton, Bosnalı Müslümanlara karşı

uygulanan askeri ambargoyu kaldırmayı denedi, ki Avrupalılar da buna karşıydı. Ancak, Amerikan Kongresinin bir çok üyesi Bosnalıların bu zamanda silahlandırılması yönündeki Amerikan politikalarının çok zararlı olduğu yönünde görüşler ileri sürüyordu. Clinton yönetiminin Bosna’daki çatışmaları durdurmada daha büyük bir rol oynamaya teşvik edilebilmesinin sebeplerinden biri Kongre baskısı olmasıydı¹². Amerika Birleşik Devletleri başkanlık departmanından Al Gore, ulusal güvenlik danışmanı Anthony Lake ve Amerika Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletler’deki temsilcisi Madeleine Albright gibibazı anahtar kişiler Bosna meselesinin çözümü hakkında çok sıkı çalıştılar.

Clinton ve Albright

Lake, Amerika’nın Bosna çatışmasına yalnızca insani sebeplerle değil, evvela ve en önemlisi stratejik sebeplerle aktif olarak angaje olmak zorunda olduğu düşüncesindeydi. Bu dönemdeki tehlike bölge için son derece büyüktü. Çatışma Bosna’nın sınırlarının ötesine yayılabilir, Yunanistan ve Türkiye müdahale edebilir, Ortodoks Hristiyan müttefikler NATO’nun Müslüman müttefikine karşı olabilirdi. Ve Bosna örneğinde, Müslüman sivillerin hayatlarının kurtarılmasıyla Amerikan yönetimi dünyaya Amerikan dış politikasının İslam karşıtı olmadığını ispatlayabilir ve Orta Doğu’daki Amerikan

¹¹ Joseph R. Biden, Jr., Senate Speech, October 16, 1997

¹² “Future of Balkans and U.S. Policy Concerns”, Steven Woehrel, CRS Reports for Congress, February 9, 2005

müdahalelerinin hayat kurtarıcı gibi algılanmasına hizmet edebilirdi¹³.

Bir diğer Müslüman bölgeye, Kosova'ya yerleşen Barış gücü askerleri

Bununla birlikte Amerikanın Bosna Müslümanları için başlangıç retoriği bir kara hareketi olmadan sonuçlandı ve bu sonuç Sırpların ve Hırvatların Bosnalı Müslüman sivil halka karşı yürüttükleri etnik temizlikte ellerinin serbest olmasını sağladı. Daha sonra, Bosna çatışması bittiğinde ve aynı Sırp askerî araçları Kosova'da bir diğer savaşa başladığında, Açık Toplum Enstitüsü yöneticisi John Fox Bosna'daki Amerikan politikasını ve onun Kosova'da tekrarını; "boş gözdağları, müttefiklerle aleni münazaralar, neticesiz uluslararası konferanslar, geleneksel el sıkışmalar ve sınırlı yaptırımlar"¹⁴ şeklinde tarif etti. Etnik ve dinî saikli suçlar için yeşil ışık Amerika Birleşik Devletlerinin Bosna çatışmasındaki çekinik tutumu sebebiyle yakılmıştı ve Sırp askeri kuvvetleri bunu çok etkili biçimde kullanıyordu.

Bundan ayrı olarak, Bosna'daki çatışmalar daha da yükseldiğinde Birleşmiş Milletler tamamen başarısız oldu ve Birleşmiş Milletler Barış gücü kuvvetleri Srebrenica'daki Bosnalı Müslümanlara karşı yapılan en büyük katliamı engelleyemediğinde Amerikalılar sonunda müdahale etmek zorunda kaldılar.

Srebrenica katliamı bir şeyler yapmaları için Amerikalılar üzerindeki uluslar arası baskıyı arttırdı. Onların çatışmadaki gecikmiş müdahalesi savaşı sona erdiren fakat Bosna'ya bu güne kadar acı veren çözümsüz büyük sorunları beraberinde getiren Dayton Antlaşması'na yöneltti.

Srebrenica'da binlerce Bosnalı Müslüman şehit edilmişti.

Bosna Çatışması, 21 Kasım 1995'de Bosna'nın Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç, Yugoslavya'nın Cumhurbaşkanı Slobodan Milošević ve Hırvatistan'ın Cumhurbaşkanı Franjo Tuđman tarafından imzalanan, Bosna-Hersek'in kendi içinde bölünmüş gettolara sahip bağımsızlığını tanıyan bir anlaşma ile sona erdiriliyordu. Bu anlaşma ile bölgenin % 49'u Bosnalı Sırp tarafından kontrol ediliyordu. Sırp, maddeleri Amerika tarafından desteklenen Dayton Antlaşması'nın kaideleri himayesinde devlet içinde devlet sahibi oluyorlardı. % 51 ise kırılgan bir Boşnak – Hırvat federasyonunca kontrol ediliyordu. Dayton Antlaşması binlerce Müslüman sivil hayatını kaybettikten sonra geliyordu. Brčko gibi stratejik bölgelerin statüsü askıda bırakıldı. Önceden Boşnaklara ait olan bu kasaba Sırp tarafından istila edilmişti. Sırp, doğu ve batı Sırp bölgeleri arasında kurulu bu stratejik kuzey koridorunu ellerinde tutmak istiyordu. Aynı şekilde, önceleri Bosnalı Müslümanların ikametinde olan birkaç önemli stratejik bölge de Sırp Cumhuriyeti yönetiminin kontrolüne bırakıldı. Bununla birlikte Amerikan yönetimi büyük bir başarı olarak bu antlaşma ile gurur duydu.

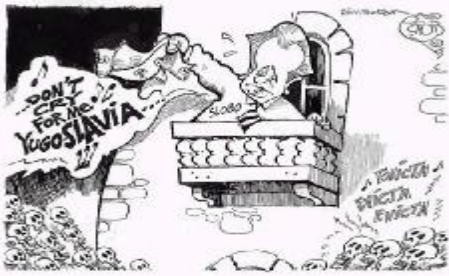
¹³ Drew, Elizabeth. *On the Edge: The Clinton Presidency*. New York: Touchstone, 1995, p 144

¹⁴ "Balkan Watch", May 12, 1988, Volume 5.19

Dayton Anlaşmasının İmza Töreni

Amerikanın politik bakışıyla Bosna sadece, bir dereceye kadar teknik mefhum olarak başarı varsayılabilir. Kendini dipsiz bir kuyuya attıktan sonra yönetim, etnik bölünme için daha evvel reddedilmiş bir çok argümanı arayıp bulmayı denedi¹⁵. Dayton Anlaşması ile Amerikalılar ne Bosnalı Müslümanların savaş boyunca kaybettikleri bölgeleri yeniden ele geçirmeleri için yardım ettiler ne de kendine yeter bir Bosna devleti yaratılmasına izin verdiler. Ancak, yıllar boyu yapılan etnik temizliği ve bölünmeleri meşrulaştırdılar. Birçok Amerikalı ve Avrupalı eleştirmen Bosna'ya yönelik politikalarda Batı'nın, Bosna'nın korkunç katliamlarını yapanlarla konuşup iş yaptığını iddia ettiler. Bunun yanında bazı olaylarda Amerikalılar ve Batı Avrupalılar Sırbistan'ı taltif edip Bosna savaşı boyunca yaptırdığı göç ettirmeleri onayladılar.

Batı'nın ikircikli tavrı Slobodan Milosevic'in yargılandığı günlerde dahi kendini rahat hissetmesini sağlıyordu.

Batının Sırbistan'a karşı kısmi cezalandırma politikaları sebebiyle Sırp bir kaç yıl sonra Kosova bölgesinin Müslüman çoğunluğuna karşı bir başka savaşı başlattılar. Amerikan dış politikasının Yugoslavya sonrası Bosna'ya yönelik kısmını özetlemek isteyen herhangi bir kişi Amerikalıların Yugoslavya'nın bölünüşü ve daha sonra artan savaşlarla her anlamda kontrol edilebilir hale gelmesiyle ilgilendiğini söyleyebilir. Savaştan sonra Amerika Birleşik Devletlerinin Bosna politikalarının odak noktası büyük oranda Bosnalı Müslümanları kendi stratejik alanlarından parça parça koparıp onları Sırp ve Hırvatlar arasında tecrit etmeyi amaçlıyordu.

Dayton Anlaşmasına göre Bosna Hersek (Yeşil bölgeler Sırp Cumhuriyeti)

Amerikalılar Bosna'nın İran ve diğer etkili uluslar arası İslâmi merkezler ile politik ilişkilerini kesmeyi de denediler. 11 Eylül sonrası; Amerika'nın terörizme karşı savaş çağrısı başladıktan ve Bosna Balkanların ortasında kuşatılmış ve güvensiz İslâmi bir ada olarak kaldıktan sonra bu baskı yoğun bir şekilde yükseldi.

¹⁵ "Instinct for the Capillary: The Clinton Administration's Foreign Policy Successes," by Jonathan G. Clarke, Cato Foreign Policy Briefing Paper no. 40, April 5, 1996.

JANINE MOTRA JANINE

Janine,motra Janine
dil e shih c'djelma qe vijne
Taborret e Vlores vijne,
per Bezhan e per Janine
dolli mileti i prine
nuk e mbanin dot gezimne
dridhej vendi ne Janine
ka muzikate qe bijne.

Yanya için söylenen şarkılardan bir bölüm